

pán és kínai nyelvkönyvek, szótárak és kézikönyvek behozataláról és terjesztéséről.

The role of scientific and technical translation in the development of India = Journal of the Indian Scientific Translators Association, 5. köt. 1976. 3. sz. p. 1-208.; 4. sz. p. 1-64./

(Szabó György)

A Szovjetunió Össz-szövetségi Fordítási Központjának tevékenysége

A Szovjetunióban a műszaki-tudományos információk jelentős részét a világ minden tájáról beérkező, idegen nyelvű dokumentumok alkotják: a műszaki-tudományos irodalomból évente kb. 400 ezer szerzői ív fordítás készül.

Jóllehet a tudomány külföldön elért eredményei átvételének fontosságára már Lenin is felhívta a figyelmet, a fordítási tevékenység hatékonyságára, a koordinációra és a módszertani irányításra vonatkozó első rendelkezések csak az elmúlt két évtizedben, főleg a 70-es években születtek meg.

E határozatok közös jellemzője, hogy közvetlen, vagy közvetett kapcsolatban vannak a VINITI fordító irodája utódjaként 1972-ben létrehozott *Össz-szövetségi Fordítási Központ (Vszeszojuznűj Centr Perevodov, VCP)* munkájával.

Fordítási tevékenység

A Központ több mint 30 nyelvről készít fordításokat, ezek 90%-át idegen nyelvről oroszra. A fordítások 45–50%-a folyóiratcikk, 15–18%-a vállalati irodalom, 5%-a konferencia anyag. A fordításoknak mintegy 50%-a készül angolból, 18%-a németből, 9%-a japánból, 6%-a franciából.

A Központ tevékenysége nyomán a fordítások mennyisége 1970-ről 1973-ra háromszorosára nőtt; 1976-ban a fordító irodákban készült fordítások 60%-a a VCP-ben készült.

A legfontosabb megrendelők az 1974–1977-ig terjedő időszakban a moszkvai és a Moszkva környéki szervezetek, intézmények voltak (55%); jelentős *külföldi megrendelések* mennyisége is: a Központ főleg az NDK, az NSZK, Finnország és Olaszország számára készít fordításokat.

Az intézmény több mint ötezer *külső fordítót* foglalkoztat. A 6 szerkesztőségre (angol, német, latin nyelvek, szláv és ritka nyelvek, keleti nyelvek, sürgős fordítások) megoszló állományi dolgozók szerkesztéssel, a fordítók kiválasztásával, módszertani tanácsadással és ellenőrzéssel foglalkoznak.

1975-től a munkafolyamatok és a fordítások nyilvántartására számítógépet használnak, ezzel lényegesen gyorsítani lehetett a fordítások átfutását.

A 10. éves tervben a termelékenység több mint kétszeres növelése mellett a határidők további csökkentését és a minőség emelését tervezik.

Az össz-szövetségi információs intézmény jellegéből következő tevékenység

E funkció három részből áll: *a fordítási tevékenység országos koordinálása, módszertani irányítás és nemzetközi fordítási együttműködés.*

A koordinációs tevékenység a felesleges párhuzamos fordítások elkerülését és az össz-szövetségi központi fordításgyűjtemény létrehozását jelenti. 1976-ban a Központ már 1140 *intézmény fordítói tevékenységét koordinálta*; ezzel sikerült kb. 5600 párhuzamos fordítást megelőzni, ami több mint 600 ezer rubel megtakarítást jelentett. A koordinációs tevékenység hiányossága, hogy a fordítással is foglalkozó intézmények 60%-a még nem vesz részt a koordinációban.

A koordináció javítása érdekében a Központ az ellenőrzés megjavítását, a fordításnyilvántartás automatizálását tervezi. 1977-ben tervezetet készített a fordításnyilvántartás új szabályozására és ezt felterjesztette az *Állami Tudományos és Műszaki Bizottsághoz (Goszdarsztvennűj komitet po nauke i tehnikе, GKNT)*.

A módszertani irányítás során a Központ kézikönyveket és módszertani segédleteket készít és ad ki a fordítók számára, útmutatókat és formai előírásokat dolgoz ki és gondoskodik a fordítók továbbképzéséről konferenciák, előadások stb. útján.

A Központ évente számos *fordítási segédletet* ad ki 2–4 ezer példányban. A moszkvai és Moszkva környéki fordítási intézmények számára évente négy *szemináriumot* szervez, a Központ munkatársai pedig az ország különböző városaiban tartanak *módszertani előadásokat*.

A nemzetközi együttműködést a Központ egyrészt az NTMIR keretében működő INTERINFORMPEREVOD szolgáltatásai, másrészt kétoldalú kapcsolatok útján valósítja meg.

Az INTERINFORMPEREVOD fő célja az NTMIK-tagországokban közölt fordítások hatékonyabb kihasználása, a ritka nyelvekről történő párhuzamos fordítások elkerülése és hozzájárulás a nemzeti fordítási információs rendszerek kifejlesztéséhez.

Tudományos kutatómunka

A központ a következő három irányban folytat kutatásokat: a fordítás hagyományos módszereinek fej-

lesztése; a fordítási tevékenység irányítását és információ-folyamatait szolgáló gépesítés és automatizálás elveinek és módszereinek kidolgozása; a gépi fordítás nagyüzemi rendszerének kidolgozása.

Az első feladat főleg a *nyelvészetet érinti és az idegen szövegek pontos fordítását* célozza. E kutatások eredményei közé tartoznak a már említett terminológiai és módszertani segédletek. Az utóbbi években ezen kívül szemletanulmányok és bibliográfiák is készültek a tudományos-műszaki fordítás elméleti és gyakorlati problémáiról.

A fordítási tevékenység irányításának és információ-folyamatainak automatizálása tárgykerében folyamatban van a PEREVOD elnevezésű információkereső rendszer kidolgozása. A rendszer az automatizált irányítási rendszer (*Avtomatizirovannaja szisztema upravlenija, ASZU*) és az általános információkereső rendszerek elvein alapul; üzembehelyezésére szakaszosan kerül sor.

Ami a gépi fordítást illeti, a Központ tervbe vette, hogy 1975–1980-ig kidolgoz angolról, franciáról és németről oroszra fordító rendszereket. E munkálatok a lexikográfia, a szemantika, a matematikai nyelvészet kutatási eredményeire támaszkodnak. 1975 óta két angolról, egy franciáról és egy németről fordító rendszer kifejlesztésén dolgozik a Központ. Egy angol-orosz szótár gépi szerkesztésén együttműködnek a Moszkvai Állami Egyetem matematikai nyelvészeti laboratóriumával és a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Alkalmazott Matematikai Intézetével. A Központ szakemberei szerint két-három éven belül megjelennek az első géppel fordított szövegek.

A Központ 1975-ben gépi fordítási konferenciát tartott az NTMIK-tagországok részvételével, a következőt 1979-re tervezi.

/GERASZIMOV, V. N.: Vszeszojuznij Centr Perevodov = Naucsno-Tehnicoszkaja Informacija, 1. sor. 11–12. sz. 1977. p. 43–46./

(Novák István)

Az angol mint világnyelv és jövő kilátásai

Jelenleg az angol a legelterjedtebb nyelv a világon. A kínai után az angol az első nyelve, azaz anyanyelve a legtöbb – 320 millió – embernek.

Mint második nyelv az angol megelőzi ENSZ-beli versenytársait. Bár a világ egyes részein az orosz, a spanyol és a francia játssza a főszerepet, az angol nemcsak Afrika nagy részének, a Közép- és Távol-Keletnek hivatalos vagy legtöbbször beszélt nyelve, a légiközlekedés és az információátvitel és -keresés nyelve, a tudósok és turisták kommunikációs eszköze, hanem

egyúttal az a nyelv is, melyet legtöbb szakterületen meghatározott szövegek környezetben a legtöbbször ismernek és használnak.

Bár a kínai, az orosz, a spanyol és a francia igen sok embernek első vagy második nyelve, a világnak azok a részei, melyekre ezek a nyelvek a jellemzőek, általában jól körülhatárolható területek, ezzel szemben az angol messze túllépi a szigorúan vett angol nyelvterület határait és szerte a világon használatos.

A nyelv jövőbeli alakulása annyi ismeretlen tényezőtől függ, hogy az előrejelzés csupán a jelenlegi helyzetnek és a legutóbbi évek irányzatának elemzése alapján kísérelhető meg. Eszerint úgy tűnik, az angol nyelv terjedése ENSZ-beli versenytársai rovására tovább tart.

Míg a múltban az angol nyelvet a hódítók, a gyarmatosítók, és a misszionáriusok terjesztették, ezek szerepét ma Amerika és Anglia gazdasági, tudományos és műszaki befolyása vette át, de nem becsülendő le a fiatalok körében a popzene hatása sem.

A British Council és az angolt, mint idegen nyelvet oktató egyéb intézmények már alig győzik kielégíteni a növekvő igényeket; a közvetlen oktatás helyett egyre inkább csak az irányítás, tanárképzés és szervezés munkáját végzik. Változtatniuk kellett a korábbi módszereken is, mert az Anglia és az angol nyelv iránt korábban megnyilvánult általános érdeklődést az angol nyelv meghatározott célból történő gyors elsajátításának igénye váltotta fel.

A növekvő érdeklődés egyik magyarázata, hogy – az orosz és a kínai anyanyelvűek kivételével – a szakemberek kommunikációs nyelve az angol, messze maga mögött hagyva a többi nyugat-európai nyelvet. Az európai kiadók is angolul jelentetik meg a szakirodalom jelentős részét, ha helyet akarnak maguknak biztosítani Amerika és a Brit Nemzetközösség piacain. Így pl. az Endeavour c. tudományos folyóirat több nyelven is megjelent, mégpedig a következő arányban: angolul 33 000, franciául 6000, németül 3500 és spanyolul 4000 példányban. Amikor azonban a lap kiadása egy tudományos intézménytől kereskedelmi vállalkozás kezébe került, már csupán az angol nyelvű változat maradt fenn.

Egy felmérés során megállapították, hogy angol nyelvterületen az angol nyelvűeken kívül más nyelvű tudományos folyóiratot jóformán nem is olvasnak, egyéb nyelvterületeken pedig elsősorban – vagy az anyanyelven megjelent lapok után másodsorban – az angol tudományos folyóiratokat részesítik előnyben.

Vezető szerep jut az angol nyelvnek a tudományos és műszaki tájékoztatásban is. Az ASLIB és EUSIDIC 1976 évi felmérése szerint az Európában található, géppel olvasható adatbázisok 76%-ában az angol az információkövetítés nyelve. Észrevehető azonban egy lassú eltolódás a több nyelvű rendszerek irányába.

De nemcsak a tudomány és technika területén követendő szükséglet az angol nyelv ismerete. Különböző szakágazatokban, elsősorban azonban az ipar és keres-